

Tadeusz Reroń

"Etos ludzkiej pracy : refleksje nad nauczaniem Jana Pawła II",
Arkadiusz Olczyk, Częstochowa 2004
: [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 13/1, 225-227

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ry autora, którym jednak sprostał po ciężkiej dwuletniej pracy. Szkoda, że nie dysponujemy jeszcze krytycznymi uwagami ze środowiska hiszpańskiego na jego temat, na pewno ułatwiłoby to nasze zadanie. Czytając poszczególne biografie, rzuca się w oczy fachowość i profesjonalizm ich autorów.

Mimo uwag wyjaśniających redaktora i pokornego uznania swoich ewentualnych niedociągnięć (por. s. 22, 24), zastanawia kryterium doboru poszczególnych autorów. Czasami odnosi się wrażenie, że ma się tu do czynienia raczej ze słownikiem teologów hiszpańskojęzycznych; na 241 omawianych tu osób aż 104 przypada na teologów języka hiszpańskiego, w tym przeważająca większość z samej Hiszpanii. Czasami proporcje objętościowe w ich omawianiu dają wiele do życzenia; np. J. Ratzingerowi poświęca się tylko 2 strony (s. 801-802), podczas gdy np. D. Borobio 5 i pół (s. 172-177); być może jest to podyktowane większą popularnością tego pierwszego?; w takim razie dlaczego potraktowano bardzo szeroko innych znanych teologów, np. również żyjącego jeszcze W. Kaspera, któremu poświęcono aż 11 i pół strony (s. 564-574)? Brakuje nam tu również niektórych światowej sławy znawców z dziedziny patrologii, historii teologii lub mistyki, np. J. Lecklercą, J. Pelikana czy nawet hiszpańskich sanjuanistów: Crisógono de Jesús Sacramento lub żyjącego jeszcze F. Ruíz Salvadora; czyżby autor nie potraktował ich jako teologów, biorąc pod uwagę jego szerokie określenie teologii, wcześniej podane? W porównaniu z tym, zastanawia również szersze potraktowanie (aż czterech) przedstawicieli teologii Opus Dei. Już nie wspominamy o tym, że brak tu również polskich teologów o renomie międzynarodowej, jak np. W. Granata, czy żyjących jeszcze: K. Wojtyły, czy F. Nagy'ego.

Mimo tych niedociągnięć, *Słownik*, jako pierwszy tego rodzaju w j. hiszpańskim, jest wielką nowością i na pewno przyniesie olbrzymią korzyść, szczególnie studentom teologii w krajach hiszpańskojęzycznych, popularyzując bardziej samą tematykę teologii. Może warto by wziąć do współpracy w następnych jego wydaniach specjalistów z innych krajów, którzy by opracowali, uzupełnili i w ten sposób zrównoważyli go liczbą teologów z innych regionów świata; wtedy sam *Słownik* przyjąłby charakter bardziej uniwersalny, niż ma obecnie.

ks. Ryszard Gron

Ks. Arkadiusz Olczyk, *Etos ludzkiej pracy. Refleksje nad nauczaniem Jana Pawła II*, ZW KEMOT Częstochowa 2004, ss.300

Praca jest istotnym wymiarem ludzkiej egzystencji. Człowiek jest tego świadomy zarówno wtedy, gdy pracuje, jak i wtedy, gdy tej pracy jest pozbawiony, gdy tej pracy nie może podjąć w obliczu dramatycznego zjawiska bezrobocia. Kiedy ma możliwość pracy, zdarza mu się, że narzeka na jej trud, że źle pracuje, że się z tej pracy „urywa”, że sobie z nią nie radzi. Bywa, że praca nie odpowiada ani jego wykształceniu i przygotowaniu zawodowemu, ani też jego zdolnościom i jego osobowości; stąd też często jedyną motywacją staje się zapłata za pracę. Bywa też, że w sposób niebezpieczny uzależnił się od pracy, stał się „pracoholikiem”, przez co cierpią jego bliscy i on sam.

Spoleczna mozaika podejścia konkretnego człowieka do pracy jest bardzo bogata i nie sposób jej ukazać w pełni. Jest to zresztą zadanie przede wszystkim socjologii i psychologii pracy, a także tych wszystkich, którzy pamiętają o tym, że ład społeczny w ogromnej mierze zależy od ładu pracy oraz rozwiązania problemu bezrobocia.

Wiadomo, że ład społeczny w ogromnej mierze zależy od ładu pracy oraz rzeczywistego rozwiązania problemu bezrobocia, zwłaszcza tzw. bezrobocia strukturalnego. Ład, o którym tu mowa, nie jest kwestią prawidłowej organizacji pracy, lecz rodzi się z uwzględnienia jej etycznego wymiaru.

Taka jest ze swej istoty chrześcijańska wizja pracy: wskazuje na jej etyczny i zarazem teologiczny wymiar. Zasadniczym punktem odniesienia tej wizji pracy jest jednakże nie sama praca, lecz człowiek pracy. Tak należy też rozumieć niezwykle ważne stwierdzenie Jana Pawła II, wyrażone przed laty w encyklice *Laborem exercens*, że praca „stanowi klucz, i to chyba najistotniejszy klucz, do całej kwestii społecznej” (nr 3). Dziś istnieje bardzo wiele konkretnych problemów związanych z pracą, które domagają się pilnego rozwiązania – i to w skali ogólnospołecznej, a nawet międzynarodowej. Konieczny jest obecnie powrót do takiej refleksji nad ludzką pracą, w której jest miejsce na kwestie o charakterze fundamentalnym. Chodzi tu nade wszystko o relację człowiek – praca, o integralną wizję człowieka, o ukazywanie wszystkich konsekwencji praktycznych prymatu człowieka nad pracą i nad wartościami materialnymi. Jeśli bowiem wartości ekonomiczne zdominują rozumienie ludzkiej pracy, wówczas człowiek zostanie sprowadzony jedynie do roli przedmiotu, do roli „siły roboczej”.

Na tle tych refleksji trzeba ze szczególną wdzięcznością przyjąć książkę ks. Arkadiusza Olczyka, poświęconą refleksji nad etosem pracy w nauczaniu Jana Pawła II. Autor ukończył studia specjalistyczne w Instytucie Teologii Moralnej KUL, przygotowując rozprawę doktorską pod kierunkiem, nieżyjącego już, ks. prof. Seweryna Rosika.

Ks. Olczyk w swojej refleksji na temat pracy wybrał sobie znakomitego Przewodnika – Jana Pawła II, którego wkład zarówno w teologię pracy, jak i w obronę fundamentalnych praw ludzi pracy jest niekwestionowany. Refleksja nad pracą nie może dzisiaj pominąć tego wszystkiego, czego na tej płaszczyźnie dokonał polski Papież. To dzięki jego nauczaniu możliwa jest pełna obrona podmiotowości człowieka pracy i personalistycznego charakteru samej pracy.

Należy podkreślić to, co jest jego szczególnym osiągnięciem Autora. Opracowanie to ujmuje personalistyczny wymiar pracy w naświetleniu głęboko teologicznym. Koncentrując się na ukazaniu etosu pracy, Autor podkreśla wyraźnie, że „trzeba odczytać jej głębszy sens i wartość dla człowieka w świetle Bożego Objawienia”. Ks. Olczyk sięga po nauczanie Papieża nie tylko ze względu na jego teoretyczny walor, ale także z najgłębszym przekonaniem, że „podjęcie myśli Jana Pawła II wiążącej nierozzerwalnie wartość pracy godnością osoby” jest „kluczem do odbudowania chrześcijańskiego etosu pracy”.

Lektura niniejszej książki pozwala na odkrycie wielu bardziej szczegółowych wątków w przebogatym nauczaniu Jana Pawła II. Autor potrafił zebrać w sposób syntetyczny to wielowątkowe nauczanie papieskie, a dzięki dobremu wykorzystaniu takich kategorii jak „powołanie” i „uczestnictwo” potrafił bardzo dobrze odczytać specyfikę papieskiego podejścia do pracy. Za bardzo cenne należy uznać dobre ukazanie podstawowych aspektów doskonalenia przez pracę: poznawczego, dążeńiowego i relacjonalnego. Równie cenne jest

trafne odczytanie relacji pomiędzy wartościami personalistycznymi a wartościami moralnymi.

Te szczegółowe odniesienia do książki ks. Olczyka można by jeszcze mnożyć. Nic jednak nie zastąpi osobistej lektury. Trzeba tę książkę czytać ze świadomością, że czytelnik pochyla się nie tylko nad opracowaniem Autora, ale także nad myślą Jana Pawła II.

ks. Tadeusz Reroń

Russ Shafer-Landau, *Whatever Happened to Good and Evil?*, Oxford University Press (OUP), New York – Oxford 2004, ss. 150.

Cokolwiek stało się z dobrem i złem (Whatever Happened to Good and Evil), po książce *Realizm moralny (Moral Realism)*, OUP, 2003) i (współredaktor z Joel Feinbergiem) *Rozum i odpowiedzialność (Reason and Responsibility)*, 12 wydanie, 2004), to już trzecia wydana pozycja profesora filozofii na Uniwersytecie w Wisconsin, Russa Shafer-Landaua. Wspomniane uczestnictwo autora w redakcji słynnego dzieła *Reason and Responsibility* (12 wyd.) niedawno zmarłego (29 marca 2004) profesora filozofii i prawa Joela Feinberga, samo przez się już podnosi jego rangę naukową. I rzeczywiście, gdy weźmiemy do ręki jego nową książkę, właśnie przez nas prezentowaną, można odnieść wrażenie, że mamy do czynienia z umysłem bardzo ścisłym (logicznie) i konkretnym, dobrze znającym i poruszającym się w dziedzinie, o której pisze. A porusza problem podstawowego (z natury moralnego) odniesienia do problemu dobra i zła i jego obiektywnego uzasadnienia, szczególnie wobec szeroko zakrojonego dziś (bardzo na czasie w Europie Zachodniej i w Ameryce) sceptycyzmu moralnego w jego trzech podstawowych odmianach: nihilizmu, subiektywizmu i relatywizmu.

Sam autor zauważa, że tematyka, którą podjął w swej książce, wcześniej niezbyt popularna ze względu na zarzucany „staroświecki klerykalny dogmatyzm”, związany z obiektywizmem moralnym, po ataku terrorystycznym z 11 września 2001 w Nowym Jorku stała się niezmiernie aktualna i będzie musiała skłonić niejednego człowiekado tychczas osadzonego na relatywizmie i sceptycyzmie moralnym do rewizji w tym punkcie swoich poglądów (s. vii-viii, 3-4, 135-136). Struktura dzieła jest prosta: po *Spisie treści (Contents)*, s. v-vii), *Przedmowie (Preface)*, s. vii-viii) i *Podziękowaniach (Acknowledgments)*, s. ix-x), następuje część właściwa książki, składająca się z trzech zasadniczych części: *Status moralności (The Status of Morality)*, s. 1-12), *Przeciw moralnemu sceptycyzmowi (Against Moral Skepticism)*, s. 13-54) oraz *Obrona obiektywizmu moralnego (Moral Objectivity Defended)*, s. 55-134). Całość wieńczy *Zakończenie (Conclusion)*, s. 135-136), bardzo praktyczna *Synopsa głównych argumentów (Synopsis of the Major Arguments)*, s. 137-143), *Wykaz używanych w książce pojęć (Glossary)*, s. 147), wreszcie *Indeks rzeczowy* (s. 148-150).

Pierwsza część (*Status moralności*), składa się z dwóch rozdziałów, których już same tytuły mówią, o co chodzi: *The Nature of the Problem (Natura problemu)*, *The Philosophical Terrain (Teren filozoficzny)*. Uważne przestudiowanie tej części daje zrozumienie podstawowej bazy filozoficzno-etycznej, która później pozwoli czytelnikowi śledzić argumenty podawane przeciw moralnemu sceptycyzmowi, omawiane w drugiej, i w obronie obiektywizmu moralnego, omawiane w trzeciej części.